

Älgstammens täthet och sammansättning i Ale Jaktvårdskrets

Foto: J Lemel

Februari 2006

Bakgrund

På många områden i Sverige pågår en omfattande verksamhet för att bygga upp en fungerande och långsiktig älgförvaltning. En viktig del i detta arbete är att skapa förvaltningsområden som är av lämplig storlek och väl avskilda från angränsande områden. I detta fall har området huvudsakligen omfattat Ale JVK.

Som en del i det nya förvaltningsprogrammet genomfördes en flyginventering med helikopter i februari 2006 i området. Resultaten ska ligga till grund för planering av fortsatt avskjutning.

Avsikten med inventeringen har i första hand varit att uppskatta hur många älgar det finns i området. Inventeringen har också gett fördelningen av tjurar, kor och kalvar, vilket är viktigt för beräkningar av stammens utveckling och avskjutning. Observationer av annat vilt än älg har även noterats.

I denna rapport redovisas de viktigaste resultaten från inventeringen i några enkla figurer och diagram med vidhängande kommentarer där det behövs.

Foto: J Lemel

Förutsättningar

- Inventeringarna genomfördes inom ett område där det skogsdominerade Risveden utgör centrum. Området begränsades av Alafors i sydost och Koberg i nordost.
- Den inventerade ytan är ca 48 000 ha och omfattar i huvudsak Ale JVK. Arronderingen påverkas delvis av att några delområden i gränstrakterna av området inte var med i inventeringen. Beräkningar utgår från den totala arealen för området och ger en total skattning av antalet älgar inom hela området. Därefter beräknas täthet som älgar per markareal, per skogsareal (se senare i redovisningen).

- Inventeringen genomfördes mellan den 11 och den 12 januari 2006. Väderförutsättningarna var goda med minusgrader, ca 2 dm snö och delvis snöupplega på träden. Väderförutsättningarna redovisas i Tabell 1.
- Räkningen sker i provytor enligt en noggrant fastlagd rutin, som numera används standardmässigt vid de flesta större inventeringarna i landet. Metodiken medger att man kan inventera på måttliga snödjup, den är förhållandevis tids- och kostnadseffektiv samt ger en hög precision vid beräkningarna av älgtäthet. Vi räknar också ut sannolikheten att se älg per dag och korrigerar för variationen i observerbarhet.
- Inventeringen genomfördes med två mindre helikoptrar, som ger god sikt vid observerandet av vilt.

Tabell 1. Rådande förhållanden i Ale området under flyginventeringen.

Datum	Temperatur °C	Upplega %	Snödjup cm	Sol %
2006-02-11	-5,0	50	21	80
2006-02-12	-0,5	50	23	45

Resultat

- Den genomsnittliga älgtätheten vid inventeringen var 6,8 älgar/1000 ha i Ale JVK (Tabell 2). Beräkningarna baseras på de provytor som inventerades i området.
- Tätheten i tabellen anger den täthet som man fått fram efter att ha korrigerat för de älgar man missat under inventeringen (framräknat från kontrollräkningar i vissa provytor). Vid denna inventering var observerbarheten under inventeringen genomsnittligt 70%. Önskar man dessutom korrigera för fastmark, skogmark eller liknande ökar den genomsnittliga tätheten ytterligare (se tabell 2).

Foto: J Lemel

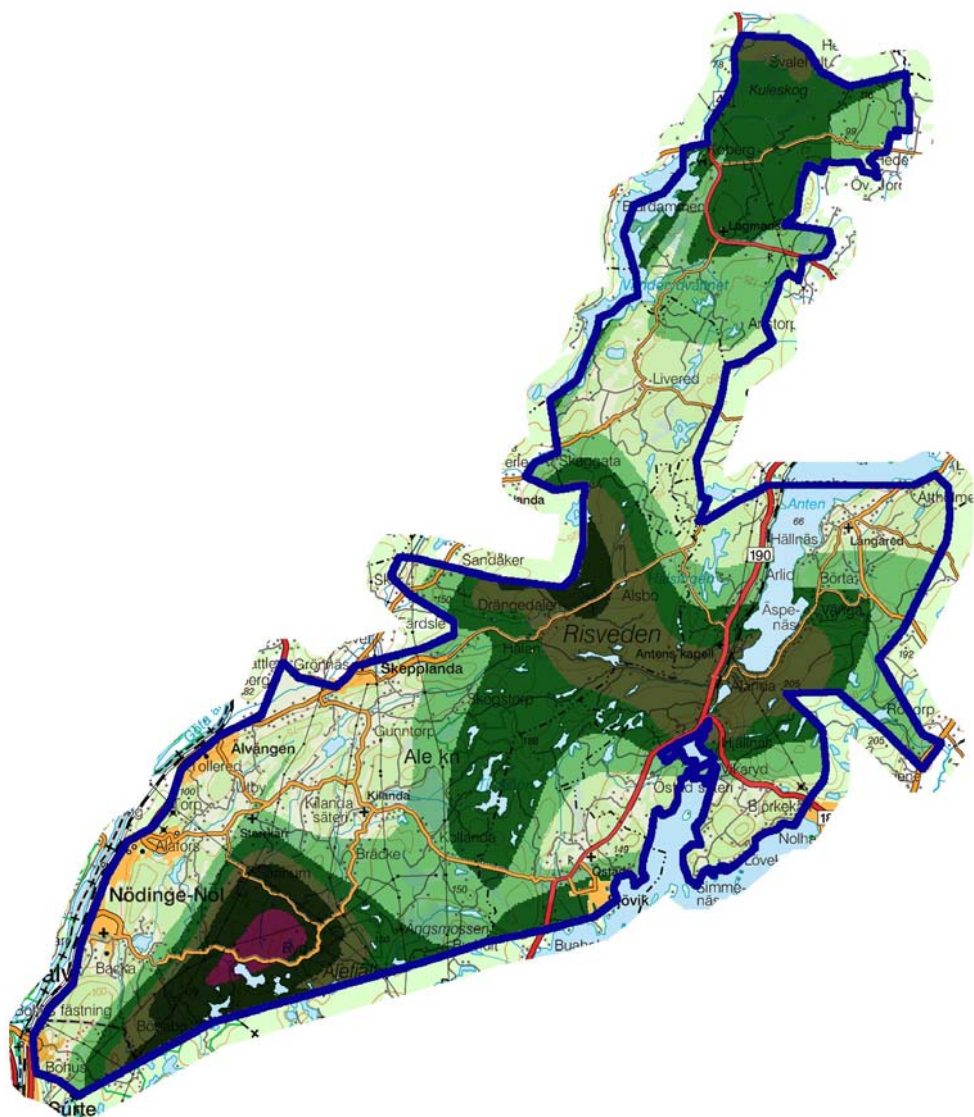
Tabell 2. Resultat av älginventeringen i Ale Jaktvårdskrets 2006.

	Hela området		
Älgar / 1000 ha (korrigerad) ± SE	6,8 ± 1,74		
Tjurar / 1000 ha	1,2		
Kor / 1000 ha	3,3		
Kalvar / 1000ha	2,3		
Kalv / Ko	0,68		
Kalv / Vuxen	0,39		
Kor utan kalv	36 %		
Kor med en kalv	59 %		
Kor med två kalvar	5 %		
Könskvot (andel tjur)	27 %		
Areal (ha)	47 800		
	Älgar totalt i om- rådet	Älgar / 1000 ha fastmark	Älgar / 1000 ha skogsmark
Sammanfattning:	325 ± 87	7,4	9,5
Ägoslagsfördelning:	71 % skogsmark 10 % åkermark 8 % öppet vatten 10 % övrigt		

- Inventeringsresultaten ger att det fanns 325 ± 87 älgar i hela området. För fortsatta beräkningar av avskjutningsförslag och prognoser om älgstammens utveckling är det en fördel att använda antal älgar i stället för älgtäthet.
- Märk att ju mindre delområden man försöker att skatta älgstammen i desto mer slumpartade blir resultaten. Enskilda älgskötselområden och jaktmarker är i regel för små för att ge korrekta statistiska underlag. Utan bra underlag är det svårt att förvalta sin älgstam och i små områden delar man de flesta älgarna med grannområdena.
- Den ojämna geografiska fördelningen av älgar är typisk och liknar de flesta områden vi inventerat (figur 1). Koncentrationer av älgar behöver emellertid inte betyda att älgarna i regionen årstidsvandrar som i norra Sverige. I förhållandevis älgtäta stammar uppstår lätt lokala ansamlingar med älg utan att dessa har vandrat långa sträckor. Ofta räcker det med att älgarna förskjuter tyngdpunkten i sina årshemområden till vissa platser. Eftersom området har en stor variation mellan jordbruksdominerade marker och magrare

skogsmarker, förstärks den ojämna fördelningen av älgar i landskapet.

- En ovanligt hög andel av korna var kalvförande (ca 64 %) under inventeringen. Att så många kor fortfarande håller kalv beror delvis på hur jakttrycket fördelades under höstens jakt.
- Andelen kor med tvillingkalvar var 5 % och jämförbar med andra områden med liknande miljöer. Även här har jakten betydelse beroende på hur man klassificerar enkel- och dubbelkalvskor.

Ur karta © Lantmäteriverket Gävle 2006. Medgivande I 2006/160

Figur 1. Älgarnas geografiska täthetsfördelning i Ale under februari 2006. Under inventeringen observerades tätare älgansamlingar i områdets norra, centrala och södra delar.

- Tjurarna utgör ungefär ca 27 % av den vuxna populationen i genomsnitt, liksom många andra områden i dessa delar av landet. Huvudsakligen är den skeva könsfördelningen en effekt av långvarigt och högt jakttryck på tjurar.

Övrigt vilt

De flesta viltarterna observeras slumpmässigt vid flyginventeringen. Därför skall uppgifterna ses som ett index snarare än en täthetsskattning (om man upprepar inventeringen). Det går dock att räkna bl a hjortar, men för detta krävs att man anpassar inventeringen för just dessa arter.

Antalet rådjursobservationer tyder på måttligt rådjursrika marker. Rådjur är dock ganska svåra att upptäcka från luften och därför är observerbarheten i regel låg.

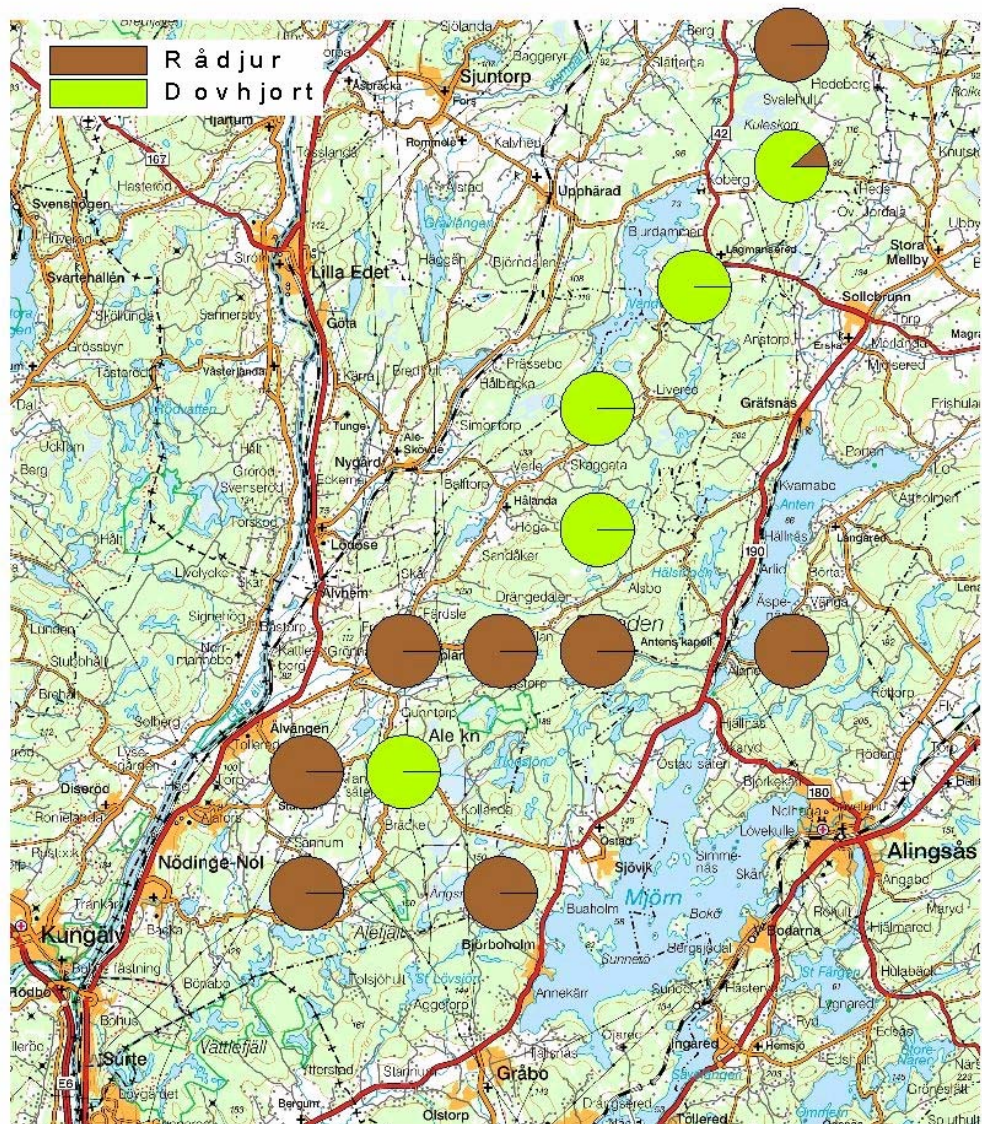
Uppenbarligen finns goda dovhjortsstammar i området. Det är framför allt i den norra halvan av området dessa arter iaktogs under inventeringen (figur 2). De ytor som inte innehöll några djur har utelämnats på kartan.

Första och andra flygningen i Tabell 3 hänvisar till om djuren observerats under ordinarie räkning eller vid kontrollräkning i samband med att vi skattar observerbarhet.

Art:	Tabell 3. Observation av övrigt vilt i Ale under februari 2006	
	1:a flygningen	2:a flygningen
rådjur	21	23
dovhjort	71	42
kronhjort	0	0
vildsvin	0	0
räv	1	0
varg	0	0
lo	0	0
tjäder	2	0
orre	7	0
duvhök	0	0
havsörn	0	0
kungsörn	0	0
örn	0	1

Foto: Magnus Nyman

Ur karta © Lantmäteriverket Gävle 2006. Medgivande I 2006/160

Figur 2. Andelsfördelningen över gjorda observationer av rådjur och dovhjort i Ale Jaktvårdskrets under februari 2006.

Slutsatser

- I det förslag till nytt älgjaktssystem som är under utredning (skall bli klart i slutet av 2006) vill man att minsta förvaltningsenhet skall vara 50 000 ha. Det finns flera skäl till detta. Ett av de viktigaste är att man delar de flesta älgar med andra områden om man opererar på mindre områden. Ett annat skäl är att dataunderlag från älginventeringar, Älg-Obs och skadeinventeringar kräver dessa arealen för att uppgifterna skall bli statistiskt hållbara.

- Det inventerade området på ca 48 000 ha har en areal som motsvarar minimikraven på ett framtida älgförvaltningsområde. Arronderingen och avgränsningen mot närliggande marker bör dock diskuteras. Gränsen på det inventerade området är "flikig" och gör att man har förhållandevis få egna älgar som inte påverkas av grannområdenas jakt. Önskvärt är dels att gränserna jämnas ut och att området omsluter angränsande marker till dess att man hittar naturliga barriärer. Detta torde inte vara svårt med tanke på placering av samhällen och större sjöar i regionen.
- Eventuella delområden inom Ale JVK skulle med ovan nämnda argument bli allt för små. Därför rekommenderas samordning av jakten över flera jaktmarker. Hur man skall använda de tillgängliga uppgifterna från flyginventeringen får bli en intern diskussion mellan eventuella delområden med hänsynstagande av topografi, barriärer samt jaktlig kultur och utelämnas därför i denna rapport.
- Det är viktigt att beskriva älgtäthet så att resultaten från flyginventeringen överensstämmer med t ex jaktstatistiken. Därför finns flera täthetsmått att välja på i Tabell 2. Bäst är att mäta älgtillgången i faktiskt antal älgar. Då kan antalet älgar som skall fällas bestämmas och sedan fördela dessa över arealerna.

- Andelen tjurar är förhållandevis låg. Önskar man få fler stora tjurar i stammen bör jakttrycket minskas på tjurarna, inte genom olika taggbegränsningar. Hur ålderssammansättningen i tjurstammen ser ut är oklart. Om årlig åldersbestämning av fällda älgar görs, går det att få en bild av hur ålderssammansättningen ser ut samt på sikt även antalet älgar. Vi rekommenderar därför att älgkäkar samlas in och att ålderbestämning görs genom tandsnittning.
- Liksom i många andra områden fanns det gott om kalvar vid inventeringstillfället. Den rimligaste förklaringen är förhållandevis lågt jakttryck på kalvar i kombination med god kalvproduktion. Orsaken till det låga jakttrycket är i första hand att man dels saknar kunskap om hur många kalvar det finns vid jaktstart och dels att det är förhållandevis tidskrävande att jaga kalv. Det är också möjligt att man aktivt undviker kalvjakt i området.
- Regelbundna flyginventeringar av det slag som genomförs i Ale JVK, t ex vart tredje eller femte år, ger ett viktigt underlag för att bedöma hur älgstammen utvecklas. Kombinerat flyginventeringarna med data från *ÄlgObs*, spillningsräkningar och jaktstatistik har man goda förutsättningar att följa stammens utveckling. Detta förutsätter att *ÄlgObs* och jaktstatistik av god kvalitet samlas in varje år. Viktigt är att alla data som skall användas vid analyser och beräkningar samlas från samma områden!
- Ett utmärkt sätt att samla uppgifter från t ex jakten och från *ÄlgObsen* är att samtliga jaktlag direkt lägger in uppgifterna i en nätbaserad databas. På så sätt förenklar man överföring av uppgifter, ökar kvalitén samt gör allt tillgängligt för både jaktadministratörer och jaktlag.

Foto: Magnus Nyman

- Ale kommer sannolikt att kunna vara en förebild för andra områden i denna del av landet, inte minst med tanke på att man nu genomfört en flyginventering och dessutom har planer på en aktiv förvaltning som har till mål att långsiktigt sköta älgstammen.

Slutord

Faktaunderlag är en förutsättning för god älgförvaltning. Rapporten utgör en grund i förvaltningsarbetet. För att beräkna hur en älgstam utvecklas och föreslå lämplig avskjutning behöver man veta hur mycket kalvar älgkorna producerar samt hur stor dödligheten är bland tjurar, kor och kalvar. Resultaten ger väsentliga uppgifter om hur många älgar det finns inom området samt hur dessa fördelas på olika kön och i olika åldersklasser. Tänk på att beräkningen av höstens avskjutning behöver ett **mål** för den önskade vinterstammens sammansättning och täthet!

Foto: Magnus Nyman

Arbetet har utförts av:

Svensk Naturförvaltning AB

PI 5260

SE-711 98 RAMSBERG

0581-660970, 0304-21702

info@naturforvaltning.se

www.naturforvaltning.se